

Correctievoorschrift HAVO

2007

tijdvak 2

economie 1,2

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

- 4 De examiner en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
 - 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 58 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken.

Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat een hoger gekwalificeerde beroepsbevolking tot een hogere arbeidsproductiviteit kan leiden waardoor de loonkosten per eenheid product kunnen dalen.

2 maximumscore 2

2000 en 2003

Opmerkingen

- *Voor elk ontbrekend juist jaartal 1 punt in mindering brengen.*
- *Voor elk onjuist jaartal 1 punt in mindering brengen.*

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{indexcijfer arbeidsproductiviteit} = \frac{115,0}{110,4} \times 100 = 104,2 \rightarrow \text{de}$$

arbeidsproductiviteit is met 4,2% gestegen.

Opmerking

Als niet juist is afgerond / niet aan de eis met betrekking tot het aantal decimalen is voldaan, maximaal 1 punt toekennen.

Opgave 2

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de beleggingen door China in de VS zijn toegenomen en daarmee de uitgaven op de kapitaalrekening van de Chinese betalingsbalans.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 2
 een koersstijging
 Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
 Een verklaring waaruit blijkt dat door een stijging van het Chinese uitvoerprijspeil (in dollars) de uitvoer(waarde) kan dalen / door een daling van het Chinese invoerprijspeil (in yuan) de invoer(waarde) kan stijgen.

6 maximumscore 2
 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
 Een antwoord waaruit blijkt dat daling van het aanbod van kapitaal uit China tot (grotere) schaarste op de Amerikaanse kapitaalmarkt kan leiden.

Opgave 3

7 maximumscore 2
 $100\% - 66,7\% = 33,3\%$

8 maximumscore 2
 nee

- Een verklaring waaruit blijkt dat de het inkomensaandeel van de tweede 10%-groep tussen 1994 en 1999 is gedaald van $(7,9\% - 2,5\% =) 5,4\%$ naar $4,0\%$ 1
- en het inkomensaandeel van de negende 10%-groep tussen 1994 en 1999 is gestegen van $(81,5\% - 66,7\% =) 14,8\%$ naar $16,6\%$ 1

9 maximumscore 2
 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
 Een antwoord waaruit blijkt dat de inkomstenbelasting wordt geheven met een progressief tarief waardoor hogere inkomens relatief meer belasting betalen dan de lagere inkomens, waardoor de primaire inkomensverdeling van huishoudens ongelijker is dan de secundaire inkomensverdeling van huishoudens.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4

10 maximumscore 6

Te beoordelen aspect:

- a Het gevolg voor de conjunctuurwerkloosheid is correct uitgewerkt.
Te denken valt aan een stijging van de overheidsbestedingen / uitkeringen, waardoor de bestedingen worden gestimuleerd en de productie en daarmee de werkgelegenheid toeneemt.
- b Het gevolg voor de inkomensverdeling is correct uitgewerkt.
Te denken valt aan het nivellerende gevolg van het invoeren van een inkomensafhankelijke premie voor verzekeringen in de gezondheidszorg / het afremmen van toenemende inkomensverschillen doordat het herstellen van de koppeling vooral ten goede komt aan de lagere inkomens.

Het gekozen aspect is correct uitgewerkt.

Te denken valt aan:

- 1 Stimulering van het onderwijs en/of de samenwerking tussen bedrijven en universiteiten waardoor de innovatie in het bedrijfsleven kan toenemen, investeringen eerder rendabel worden en toenemen, waardoor het aantal arbeidsplaatsen toeneemt.
- 2 De innovatieve investeringen leiden via toenemende productie tot stijgende inkomens waardoor de overheid in de toekomst extra belastinginkomsten ontvangt.
- 3 Het op korte termijn laten oplopen van het tekort op de overheidsbegroting waardoor (in een periode van laagconjunctuur) de bestedingen worden gestimuleerd.

Indien de onderdelen van de brief niet logisch op elkaar aansluiten en/of het gebruikte aantal woorden te veel afwijkt van de eis

-1

Opmerking

Noteer voor elk onderdeel/aspect 0, 1 of 2 punten:

0 → (vrijwel) geheel fout

1 → bij twijfel

2 → (vrijwel) geheel goed

Opgave 5

11 maximumscore 2

een prijsinelastische vraag

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de omzet stijgt als een prijsstijging tot een minder dan evenredige daling van de afzet leidt.

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Het indexcijfer van de prijs van koffie bedraagt in jaar 2:

$$\frac{3 - 2}{2} \times 100 = 50$$

Het indexcijfer van de omzet van Ramiro in jaar 2 is: $\frac{50 \times 150}{100} = 75$

Dit omzetindexcijfer is lager dan 100, de omzet is gedaald.

13 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de hoge prijs (in jaar 2) het voor aanbieders op de markt van koffiebonen aantrekkelijk maakt om de huidige plantages uit te breiden / toe te treden tot deze markt, waardoor het aanbod van koffiebonen op de wereldmarkt (in jaar 5) stijgt.

14 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat het grondstoffenfonds bij overvloedige oogsten tegen lage prijzen koffiebonen opkoopt en deze koffiebonen bij een misoogst tegen hogere prijzen verkoopt.

Opgave 6

15 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{282 + 288 + 321 + 316}{4} = 301,75 \rightarrow 301.750 \text{ personen}$$

Opmerkingen

- Een berekening via de voor seizoeninvloeden gecorrigeerde cijfers ook goed rekenen.
- Een andere juiste afronding ook goed rekenen.

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{arbeidsproductiviteit in 2001: } \frac{\text{€ } 429,1 \text{ miljard}}{5.751.000} = \text{€ } 74.613$$

$$\text{arbeidsproductiviteit in 2002: } \frac{\text{€ } 444,6 \text{ miljard}}{5.772.000} = \text{€ } 77.027$$

Opmerkingen

- Als de arbeidsproductiviteit per persoon is berekend, maximaal 1 punt toekennen.
- Een andere juiste afronding ook goed rekenen.

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{index nominaal bbp (2001 = 100): } \frac{444,6}{429,1} \times 100 = 103,612$$

$$\text{prijsindex 2002 (2001 = 100): } \frac{103,612}{100,2} \times 100 = 103,405 \rightarrow \text{de prijsstijging}$$

bedraagt 3,41%

Opmerking

Als niet juist is afgerond / niet aan de eis met betrekking tot het aantal decimalen is voldaan, maximaal 1 punt toekennen.

18 maximumscore 2

ja

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat het corrigeren van de werkloosheidscijfers voor seizoeninvloeden in ieder jaar in het eerste kwartaal tot de grootste daling ten opzichte van de ongecorrigeerde werkloosheidscijfers leidt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

19 maximumscore 2

toegenomen

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat 24,5% van ongeveer 400.000 meer is dan 27,0% van ongeveer 250.000.

Opgave 7

20 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$€ 0,19 = € 0,11 + 0,007X$$

$$X = \frac{€ 0,08}{0,007} = € 11,43$$

21 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Voor de kostenbesparing bedraagt de gemiddelde chartale betaling

$$\frac{€ 66,3 \text{ miljard}}{7,1 \text{ miljard}} = € 9,34$$

Na de kostenbesparing bedraagt de gemiddelde chartale betaling

$$\frac{€ 44,8 \text{ miljard}}{5,6 \text{ miljard}} = € 8$$

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- $1,5 \text{ miljard} \times € 0,11 = € 165,0 \text{ miljoen}$ 1
 - $(€ 66,3 - € 44,8) \text{ miljard} \times 0,007 = € 150,5 \text{ miljoen}$ 1
- kostenbesparing chartale betalingsverkeer € 315,5 miljoen

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 8

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de dalende (groei van de) productie tot een toename van de werkloosheid leidt waardoor het beroep op sociale uitkeringen toeneemt.

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat geld lenen aantrekkelijker wordt / sparen minder aantrekkelijk wordt, waardoor de bestedingen en daarmee de productie wordt gestimuleerd.

25 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat toenemende productie tot een toename van het nationaal inkomen leidt waardoor de noemer van de staatsschuldquote groter wordt.
- Een antwoord waaruit blijkt dat toenemende productie leidt tot hogere belastingontvangsten / lagere overdrachtsuitgaven waardoor het tekort van de overheid kleiner wordt en de staatsschuld minder groeit, zodat de teller minder stijgt dan de noemer, waardoor de staatsschuldquote daalt.

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat beleggen in het eurogebied voor internationale beleggers aantrekkelijker wordt waardoor de vraag naar euro's (op de valutamarkt) stijgt.

27 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat van buiten het eurogebied geïmporteerde producten omgerekend in euro's goedkoper worden, wat (bij doorberekening) tot lagere consumentenprijzen leidt.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 22 juni naar Cito.